

8. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 27. – Ст. 915.
9. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [В. Б. Авер'янов, В. І. Акуленко, В. Д. Бабкін та ін.] ; редкол. Ю. С. Шемшученка (голова редкол) [та ін.]. – К. : Українська енциклопедія. – 2001. – Т. 3: К-М. – 792 с. – (Довідкове видання).
10. *Пивовар І. В.* Службові права судді за законодавством України.

Пивовар І. В. Службові права судді по законодавству України.

Стаття посвячена нормативному закріпленню службових прав судді в Україні. Приводиться перелік службових прав судді. Освітлена авторська позиція по совершенствованию правового регулювання кар'єрного росту судей. Делается вывод, что такое усовершенствование способствовать достижению профессиональных свершений судейским корпусом Украины.

Ключевые слова: *Верховная Рада Украины, Конституция Украины, Конституционный Суд Украины, судья, службові права.*

Pivovar I. V. Service to judges under the laws of Ukraine.

The article is devoted to the statutory rights of official judges in Ukraine. A list of official human judges. Highlights the author's position on improving the legal regulation of career judges. It is concluded that this extension can help to achieve professional achievements judiciary Ukraine.

Keywords: *Verkhovna Rada of Ukraine, the Constitution of Ukraine, the Constitutional Court of Ukraine and judges, service law.*

УДК 342

Соломінчук В. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ПРОФСПІЛКОВИЙ ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЕЛЕМЕНТ ДЕМОКРАТИЧНОЇ, ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

У статті розглянуто місце і роль громадського контролю, здійснюваного професійними спілками, в процесі розбудови соціально-правової держави, визначено чинники, які впливають на рівень громадського контролю професійних спілок.

Ключові слова: *громадський контроль, правова держава, соціально-економічні права, професійні спілки.*

Юридична захищеність особи напряму залежить від наявності засобів, механізмів та можливостей здійснення контролю за діяльністю державних органів, а також дієвості суб'єктів такого контролю. Відтак наявність ефективного, всебічного контролю й нагляду за дотриманням прав громадян є однією з ознак правової держави.

Ще Г.В.Ф. Гегель в праці “Філософія права” наголошував на тому, що зловживання владою обмежується з одного боку ієрархією та відповідальністю, а з іншого – правами громади, доповненням контролю “зверху” контролем “знизу” [1, с. 335].

Різні напрямки здійснення громадського контролю досліджували у своїх працях А. Крупник, Т. Наливайко, В. Логачова, Б. Андрусишин, В. Погорілко, Л. Рогатіна, Ю. Шемшученко, В. Бабкін, Я. Буздуган, В. Лучін.

В умовах становлення демократичної, соціально-правової держави усвідомлення ролі і місця громадського контролю, що проводиться окремими інститутами громадянського суспільства, має не лише науково-пізнавальне, а й практичне значення.

Сьогодні більшість науковців погоджуються із тим, що громадський контроль є невід'ємною складовою механізму розбудови демократичної, правової держави.

В. О. Лучін відзначає, що тільки контроль, набуваючи правових форм, здатен підпорядкувати владу праву і лише за умови існування громадського контролю держава стає правовою [2, с. 27]. Т. Наливайко також слушно зауважує, що контроль за діяльністю державних інституцій з боку громадян є ключовою умовою розвитку громадянського суспільства в сучасній, демократичній і правовій державі [3].

Громадський контроль дає можливість населенню брати участь у державному управлінні, у вирішенні державних та суспільних справ, активно впливати на діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування [4, с. 74].

Одним з найбільш активних суб'єктів громадського контролю є професійні спілки. В демократичних країнах вони є тим осередком, в якому зосереджується сила суспільного контролю [5].

Окремі аспекти профспілкового громадського контролю вивчали Ф. Цесарський, І. Кісельова, О. Лисяк, І. Сопелкін, Н. Костіна. Проте, незважаючи на те, що науковцями накопичено певний досвід у висвітленні цього питання, зміст та проблематика громадського контролю, здійснюваного професійними спілками на сучасному етапі державотворення, ще недостатньо вивчені. Дослідити профспілковий громадський контроль на шляху до демократизації суспільства та формування правової держави дають змогу діалектичний, формально-логічний, системно-функціональний, порівняльно-правовий методи.

Розглядаючи досліджуване питання, перш за все варто з'ясувати зміст поняття "профспілковий громадський контроль". Більшість учених схильні розглядати громадський контроль як інструмент впливу громадян та їхніх об'єднань на діяльність держави. А. Крупник розглядає громадський контроль як інструмент громадської оцінки ступеня виконання органами влади їхніх соціальних завдань, невід'ємну складову державного управління та місцевого самоврядування, найважливіший чинник розвитку суспільства [6].

Визначення профспілкового контролю дає Ф. А. Цесарський, вказуючи, що він є однією з форм реалізації захисної функції профспілок, направленої на охорону, попередження та відновлення трудових і соціально-економічних прав працівників в разі їх порушення [7, с. 85]. З запропонованим визначенням не можна погодитися у повній мірі, оскільки воно зводить контрольну функцію професійних спілок лише до захисту трудових і соціально-економічних прав працівників.

Для якнайповнішого розкриття поняття профспілкового громадського контролю необхідно проаналізувати сфери його здійснення.

Юридичною основою здійснення професійними спілками громадського контролю є положення Закону України "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності", згідно з якими профспілки, їх об'єднання організовують і здійснюють громадський контроль за реалізацією прав громадян у сфері охорони здоров'я, медико-соціальної допомоги, за виконанням законодавства про працю, охорону праці,

зайнятість [8].

Кодексом законів про працю України, Житловим кодексом української РСР, Законами України “Про колективні договори і угоди”, “Про охорону праці”, “Про зайнятість населення”, “Про оплату праці” також закріплено право професійних спілок на здійснення громадського контролю за дотримання трудових, соціально-економічних прав та гарантій громадян.

У Законі України “Про вищу освіту” професійні спілки визначені суб’єктами громадського контролю у сфері вищої освіти. Ст. 78 Закону їм надане право отримувати у встановленому законодавством порядку доступ до інформації на всіх етапах прийняття рішень у сфері вищої освіти і науки, вносити пропозиції та зауваження до них, погоджувати прийняття визначених законом рішень. Окрім того, Законом передбачено, що керівники виборних органів первинних профспілкових організацій працівників та первинних профспілкових організацій студентів та аспірантів вищих навчальних закладів входять до складу вченої ради ВНЗ [9].

Правове підґрунтя здійснення професійними спілками повноважень у сфері громадського контролю закладено у Законі України “Про громадські об’єднання”, ст. 21 якого надає право усім об’єднанням громадян звертатися до органів державної влади і місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб з заявами та скаргами, одержувати публічну інформацію, що знаходиться у володінні суб’єктів владних повноважень, проводити мирні зібрання здійснювати інші права, не заборонені законом [10].

Таким чином, законодавство надає широкий спектр можливостей для участі професійних спілок у здійсненні контролю за виконанням державою, роботодавцями, взятих на себе обов’язків у соціально-трудої сфері, не обмежуючи при цьому професійні спілки повноваженнями лише щодо контролю за дотриманням трудового законодавства.

Враховуючи те, що професійним спілкам на законодавчому рівні надано широкі повноваження щодо здійснення громадського контролю в багатьох сферах суспільного життя, на нашу думку, профспілковий контроль є одним з різновидів громадського контролю, сукупністю методів, прийомів, засобів, впливу громадянського суспільства через професійні спілки на суб’єктів владних повноважень з метою попередження, виявлення та усунення порушень прав громадян.

Визнання за профспілками контрольної функції – важливий чинник реальності здійснення їхньої головної функції – захисної [11, с. 38]. Виконання цієї функції забезпечується правом їх виборних органів:

– вимагати і одержувати від посадових осіб відповідні документи, відомості та пояснення, що стосуються додержання законодавства про працю та соціально-економічних прав працівників;

– направляти органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, роботодавцям, їх об’єднанням подання про усунення порушень умов колективних договорів та угод. У разі відмови усунути ці порушення або недосягнення згоди у зазначений термін оскаржувати неправомірні дії або бездіяльність посадових осіб до суду;

– перевіряти розрахунки з оплати праці та державного соціального страхування, використання коштів для соціальних і культурних заходів та житлового будівництва;

– проводити незалежну експертизу умов праці, а також об'єктів виробничого призначення, що проектуються, будуються чи експлуатуються, на відповідність їх нормативно-правовим актами з питань охорони праці, брати участь у розслідуванні причин нещасних випадків і профзахворювань на виробництві та давати свої висновки про них;

– організовувати та проводити страйки, збори, мітинги, походи і демонстрації на захист трудових і соціально-економічних прав та інтересів громадян.

Розглянемо чинники, які впливають на рівень громадського контролю, здійснюваного професійними спілками:

1. Наявність чіткого законодавчо визначеного механізму здійснення професійними спілками громадського контролю.

Не зважаючи на те, що державою гарантовані досить широкі права та гарантії профспілок у здійсненні ними контрольної функції, подекуди потребує удосконалення сам механізм проведення громадського контролю.

Для прикладу, згідно зі ст. 15 Закону України “Про колективні договори і угоди” сторони генеральної угоди – об'єднання професійних спілок, організації роботодавців, які мають статус всеукраїнських та Кабінет Міністрів України, проводять контроль за виконанням генеральної угоди та щорічно в строки, передбачені колективним договором, угодою, звітують про їх виконання.

На практиці ж конкретна процедура здійснення контролю за виконанням генеральної угоди визначається самою домовленістю сторін. Для прикладу, Додатком № 6 до Генеральної угоди на 2010–2012 роки є регламент здійснення контролю за виконанням генеральної угоди. Відповідно до регламенту контроль за виконанням генеральної угоди здійснюється спільною робочою комісією сторін власників і профспілок, яка вела переговори щодо її укладення [12].

Зважаючи на те, що положення генеральної угоди стосуються прав та інтересів мільйонів громадян, є основою для укладення галузевих та регіональних угод, колективних договорів, вважаємо, що детальний механізм здійснення контролю за її виконанням має бути прописаний в Законі України “Про колективні договори і угоди”.

Необхідно також розробити окремий нормативно-правовий акт, який би деталізував громадський контроль профспілок.

На жаль, сьогодні спостерігається тенденція до звуження прав профспілок у здійсненні громадського контролю.

Так, незважаючи на те, що ст. 23 Закону України “Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності” передбачено, що профспілки, їх об'єднання беруть участь в цінній політиці, в чинному Законі України “Про ціни і ціноутворення” відсутня норма попереднього Закону від 3 грудня 1990 року, якою передбачалося право профспілок у взаємодії з відповідними органами влади брати участь у здійсненні контролю за додержанням державної дисципліни цін.

В Законі України “Про індексацію грошових доходів населення” норму, яка передбачала контроль профспілок за додержанням законодавства про індексацію грошових доходів громадян замінено на норму, яка встановлює право профспілок брати участь у роботі з підготовки проведення індексації грошових доходів населення, зокрема участь у спостереженнях за зміною цін і тарифів на товари та послуги, що реалізуються населенню.

2. Незалежність від влади та політична незаангажованість представників професійних спілок.

Здійснення профспілками громадського контролю не повинне зводитися до пасивного спостереження. Як правило, відсутність реальних повноважень та можливостей проведення громадського контролю у професійних спілках та інших суспільних інститутів характерна для держав з тоталітарним, авторитарним режимами.

Для прикладу, в радянські часи за умов дублювання професійними спілками державних органів, цілковитої підтримки правлячої партії, відриву від потреб суспільства не могло бути й мови про проведення професійними спілками ефективного громадського контролю.

Для розбудови націонал-соціалістичної Німеччини із травня 1933 року профспілки об'єднано у трудовий фронт, створений на зміну профспілок і службовців [13, с. 40].

Схожа ситуація тривалий час мала місце і в Китаї. Злиття професійних спілок з державним апаратом та жорсткий партійний контроль призвели до фактичної втрати професійними спілками самостійності, як наслідок – до неможливості виконувати властиву професійним спілкам демократичних країн захисну функцію [14].

Натомість в країнах Європейського союзу профспілки є активними суб'єктами громадського контролю, мають вплив на державну політику та прийняття політичних рішень.

Сьогодні важливе значення у здійсненні громадського контролю за дотриманням законодавства має той факт, що Законом України “Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності” задекларовано незалежність професійних спілок від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, роботодавців, інших громадянських організацій, політичних партій. Маючи теоретичну основу – визнання державою незалежності та невідконтрольності професійних спілок органам влади, практичні дії профспілок на захист прав громадян багато у чому залежать від активності профспілкових лідерів та профактивістів, усвідомлення ними відповідальності за соціально-економічне становище громадян.

3. Взаємодія держави та професійних спілок в сфері здійснення громадського контролю.

Здійснення контролю за виконанням законодавства є також елементом правоохоронної функції держави. Держава має бути зацікавлена та цілковито підтримувати взаємодію профспілок із суб'єктами державного контролю, адже профспілки, здійснюючи громадський контроль, частково беруть на себе виконання функцій держави, стають своєрідними помічниками державі у профілактиці, виявленні та усуненні правопорушень.

Прикладом поєднання громадського та державного контролю є спільна робота територіальних організацій профспілок та територіальних органів Держгірпромнагляду.

Відповідно до Угоди про співпрацю між Федерацією професійних спілок і Державною службою гірничого нагляду та промислової безпеки України від 28 квітня 2011 року, угод між галузевими і територіальними об'єднаннями профспілок та відповідними територіальними органами Держгірпромнагляду проводиться спільна робота державних і профспілкових інспекторів з охорони праці. Представники

профспілок беруть участь у комісіях з прийняття в експлуатацію нових або реконструйованих виробничих об'єктів, залучаються до комплексних перевірок підприємств, установ, організацій з питань безпеки й умов праці, входять до складу комісій зі спеціального розслідування нещасних випадків на виробництві.

Таким чином, громадський контроль профспілок за дотриманням трудових, соціально-економічних прав громадян, сприяє зростанню довіри населення до держави та органів державної влади, зменшує рівень соціальної напруги у суспільстві, є критерієм демократизму та соціально-правової активності громадян.

Використані джерела:

1. Гегель Г.В.Ф. Философия права / Г.В.Ф. Гегель. – М. : Мысль, 1990. – 524 с.
2. Лучин В. О. Конституционный строй России: основные политико-правовые характеристики / В. О. Лучин // Право и политика. – 2006. – № 10. – С. 27-31.
3. Наливайко Т. В. Громадський контроль в Україні як інститут громадянського суспільства: теоретико-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень” / Т. В. Наливайко – Л., 2010. – 15 с.
4. Іжа М. Громадський контроль в системі публічного управління як ефективний інструмент експертизи державно-управлінських рішень / М. Іжа, О. Радченко // Публічне управління: теорія та практика. – 2012. – № 4(12). – С. 74-79.
5. Сергієнко С. Ю. Українська держава і суспільство: проблеми взаємного контролю [Електронний ресурс] / С. Ю. Сергієнко. // Політологічні записки. – 2012. – № 6. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Polzap_2012_6_30.pdf.
6. Крупник А. С. Громадський контроль : сутність та механізми здійснення [Електронний ресурс] / А. С. Крупник // Теоретичні та прикладні питання державотворення. On-line збірник наук. праць ОРІДУ НАДУ при Президентіві України. – Вип. № 1 – 2007. – Режим доступу : http://novyi-strii.at.ua/gromkontrol/KRUPNYK_A_pro_grom_kontrol.pdf.
7. Цесарський Ф. А. Захисна функція профспілок, форми її реалізації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 Цесарський Фелікс Анатолійович – Х., 2004. – 200 с.
8. Закон України від 15 вересня 1999 р. № 1045-XIV “Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності”. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>
9. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII “Про вищу освіту”. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
10. Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI “Про громадські об'єднання” : – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.
11. Щербина В. І. Правовий статус профспілок: історія і перспективи / В. І. Щербина // Актуальні проблеми права: теорія і практика. – 2012. – № 25. – С. 32-43.
12. Генеральна угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2010–2012 роки // Уряд. кур'єр. – 2010. – № 220. – 24 лист.
13. Андрусішин Б. Іменини трудової книжки / Б. Андрусішин // Вісник Пенсійного фонду України. – 2013. – № 2. – С. 40-41.
14. Кларк С. Российские и китайские профсоюзы в постсоциалистическую эпоху. [Електронний ресурс] / С. Кларк – Режим доступу : http://magazines.russ.ru/oz/2003/3/2003_3_32.html.

Соломинчук В. В. Профсоюзный общественный контроль как неотъемлемый элемент демократического, правового государства.

В статье рассмотрены место и роль общественного контроля, осуществляемого профессиональными союзами, в процессе развития демократического, социально-правового государства, определены факторы, влияющие на уровень общественного контроля, осуществляемого профессиональными союзами.

Ключевые слова: общественный контроль, правовое государство, социально-экономические права, профессиональные союзы.

Solominchuk V. V. Trade union public control as an integral part of the democratic, constitutional state.

The article examines the place and role of social control by trade unions in the process of building social, constitutional and democratic state, the factors that affect the level of social control exercised by trade unions.

Keywords: social control, rule of law, social and economic rights, trade unions.

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

УДК 342.7+378

Валєєв Р. Г.

*Луганський державний університет
внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ПРАВОСВІДОМОСТІ ПРАЦІВНИКА МІЛІЦІЇ

Проаналізовано негативні складові правової свідомості працівників міліції. Визначена роль теорії та історії прав людини щодо усвідомлення сутності основних прав. Запропоновано способи цілеспрямованого формування аттїтюдів поваги до прав людини.

Ключові слова: теорія прав людини, історія прав людини, правосвідомість працівників міліції, аттїтюди поваги до прав людини.

Молоді працівники міліції, почавши самостійну трудову діяльність у звичайному територіальному органі внутрішніх справ, майже не помічають, як швидко починають ставитися до прав людини як фактору, який заважає ефективному виконанню тих завдань, які безапеляційно контролюються керівництвом. Звичайний працівник міліції відчуває себе затиснутим між Сциллою та Харибдою: з одного боку керівництвом ОВС жорстко ставляться завдання досягнення планових показників (зокрема, розкриття неочевидних злочинів, розслідування кримінальних справ, викриття латентних правопорушень, пов'язаних з незаконними обігом зброї та наркотиків), з іншого боку – при вирішенні цих завдань караються випадки грубого резонансного нехтування правами людини. Як результат, багато працівників міліції в підсумку формують своє кредо: виконувати пріоритетні завдання керівництва, усвідомлюючи другорядність прав людини – порушувати їх “акуратно”, не провокуючи скарг. Практика показує, що саме таке кредо (готовність і здатність чітко виконати накази керівництва, не провокуючи резонанс) дозволяє працівникам міліції підніматися кар'єрними сходами.

Відповідно, проблема забезпечення працівниками міліції прав людини гостро осмислюється громадськістю й академічною спільнотою. Тільки в останні роки її дослідженню присвятили свої роботи такі фахівці, як В. К. Батчаєв, С. Г. Братель, Є. Ю. Захаров, І. О. Ієрусалімова, Д. О. Кобзін, В. В. Коваленко, Я. Ю. Кондратьєв, С. Ф. Константінов, В. С. Пивоваров, Ю. І. Римаренко, В. О. Соколов, Ю. С. Шемшученко та ін. Разом з тим недослідженою залишається проблема впливу